

KARDAK'TAN İNCİRLİK'E ABD HEGEMONYASI VE NATO

Mehmet Şahin

TASAV Dış Politika Araştırmaları Merkezi

Türkiye, Alman Parlamentosunda sözde “Ermeni soykırımı”na ilişkin bir yasa tasarısının onaylamasına¹ misilleme olarak Haziran 2016’dan beri İncirlik üssünde bulunan Alman askerî personelin Alman milletvekilleri tarafından ziyaret edilmesine izin vermiyordu. Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkiler, yeni gelişmelerle daha da gerildi. 15 Temmuz darbe girişimine karışanlara Almanya tarafından iltica hakkı tanınması, referandum sürecinde Almanya’nın Türk hükûmeti üyelerine Almanya’da toplantı izni verilmezken PKK ve onunla ilişkili gruplara toplantı ve eylem izinlerinin verilmesi, Alman menşeli silâhların PKK’lı teröristlerce kullanılıyor olması gibi etkenler iki ülke arasında bir süredir var olan gerginliği iyice artırdı.

Türkiye ile Almanya arasında bir yıldır devam eden gerginlik, Alman vekillerin İncirlik üssüne gerçekleştirmek istedikleri ziyarete Türk hükûmeti tarafından izin verilmemesi sebebiyle geçtiğimiz günlerde yeniden gündeme geldi. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, 30 Mayıs’ta “mevcut şartlarda Alman vekillerin İncirlik Üssü’nü ziyaret etmesine izin verilmesinin mümkün olmadığını” tekrarladı.² Bunun üzerine Almanya Başbakanı Merkel son kez Türkiye ile bu konuda uzlaşma arayacağını, başarılı olunamazsa Alman askerlerinin İncirlik’ten ayrılıp başka bir ülkeye nakledilmesinin gündeme geleceğini belirtti.³

Eylül 2017’de yapılacak genel seçimlere hazırlanan Almanya’da, bilhassa koalisyon ortağı Sosyal Demokratların bastırması ile askerî varlığın İncirlik’ten çekilip bir başka ülkeye taşınması, Alman siyasetinde önemli bir tartışma konusu hâline gelmiştir.⁴ Basına yansıyan bilgilerde Alman hükûmetinin askerlerini Ürdün’e nakletme seçeneği üzerinde durduğu, ABD’den bu konuda destek aradığı ve ABD’nin Almanya’ya olumlu yanıt verdiği iddia edilmiştir.⁵ Alman Dışişleri Bakanı Sigmar Gabriel’in 6 Haziran’daki Ankara ziyaretinde de İncirlik konusunda bir uzlaşmaya varılamayınca Almanya’nın İncirlik üssünden ayrılacağı netleşmiştir. Nitekim Alman Parlamentosu’nun 7 Haziran’da aldığı bir kararla, Almanya’nın İncirlik üssünden ayrılıp Ürdün’e taşınacağı kesinleşmiştir.

Söz konusu gelişmenin Türkiye–Almanya veya Türkiye–NATO ilişkilerini nasıl etkileyeceğinin önümüzdeki dönemlerde masaya yatırılacağı muhakkaktır. Bu yazıda ise olaya daha farklı bir perspektiften bakılarak, ikili ilişkiler yerine krizin çözümü hususunda ABD’nin izleyebileceği muhtemel tutum ve bunun ABD’nin NATO içindeki hegemonik gücü açısından ne anlama geleceği ele alınacaktır. Zira ABD, NATO’nun hâlâ lokomotif ülkesidir ve NATO’nun istikrarı ABD’nin hegemonik gücüyle doğru orantılıdır.

Türkiye bir NATO ülkesiyle (örgütün öncüsü ABD dâhil edilmezse) bu denli önemli bir krizi en son 1996’da Yunanistan’ın Kardak kayalıklarına çıkmasıyla yaşamıştı. Türkiye’nin egemenlik hakkının saldırgan bir tavırla ihlâl edilmesi ve sonrasında adaya asker çıkartarak tekrar Türk bayrağını dikmesi, Türkiye’yi Yunanistan ile savaşın eşiğine getirmişti. Ancak dönemin ABD Başkanı Clinton’un araya girip tarafları yatıştırmasıyla kriz Türkiye’nin lehine olacak şekilde son bulmuştu. Zira ABD için NATO önemli bir yapıydı ve iki NATO üyesi arasında yaşanan bir kriz, ABD için de bir kriz olarak görüldüğünden derhal çözülmesi gerekirdi. Ayrıca ABD, öncüsü olduğu bu kurumun sürdürülebilmesi için yeterli ekonomik ve siyasî güce sahipti. Dolayısıyla, ABD hegemon güç olarak müttefikleri arasında istikrarı sağlayabilecek konumdaydı.

Kardak krizinden 20 yıl sonra yine, iki NATO müttefiki olan Türkiye ile Almanya arasında, bu sefer doğrudan doğruya NATO tarafından da kullanılan İncirlik hava üssü ile alakalı bir kriz yaşanmaktadır. Hâliyle, NATO’nun başat gücü olan ABD’nin takınacağı tavır ve krizin çözümü konusundaki etkisi, ikili ilişkilerin ötesinde ABD’nin hegemonik gücüyle de yakından ilgilidir.

ABD’nin Almanya’ya üssü taşıma konusunda onay vermesi ya da buna engel olamaması, sadece Türk–Alman ilişkileri açısından değil, aynı zamanda ABD’nin hegemonik konumuna bir işaret olması açısından da önem arz etmektedir. Almanya’nın NATO üyesi olan Türkiye’den NATO üyesi olmayan Ürdün’e naklini onaylaması, ABD’nin NATO içinde eskisi kadar güçlü bir tutkal görevi yürütemediğine dair bir gösterge olarak algılanmalıdır. Bu seferki kriz Türkiye açısından hassas bir konudan çıkmış olsa da egemenlik hakkı ihlâli kadar ağır bir durum değildir. Buna rağmen, ABD’nin sözkonusu krizi tarafları yatıştırma yoluyla çözme konusunda aynı güce ve isteğe sahip olmadığı ortaya çıkmıştır.

Elbette ki ABD bu krizin çözülmesinde tek faktör değildir. Ancak krizin sebebi daha küçük olmasına rağmen ortaya çıkabilecek sonuçları ABD açısından daha ağır olacaktır. Buna rağmen ABD’nin sorunun çözümünde etkin olamaması ve Almanya’nın talebine karşı çıkamaması, ABD’nin hegemonik liderliğini ve gücünü sorgulanır hâle getirmiştir. Zira sorunu Almanya’nın istediği şekilde çözmesiyle, ABD aslında eskisi gibi bir istikrar unsuru olamadığını kabul etmiş ve küresel egemenliğini artık yavaş yavaş paylaşma ihtiyacı hissettiğini de ortaya koymuştur.

Sonuç olarak; İncirlik krizi, Türk-Alman ilişkileri için önemli bir sınav olmanın yanı sıra ABD hegemonyası için de bir sınav niteliğindedir ve ABD'nin NATO içinde eskisi kadar etkin olamadığına işaret etmektedir. ABD ile Almanya arasında soğukluk yaşandığı⁶, Trump'ın "savunma harcamalarını artırın" diye Almanya'ya baskı yaparken Merkel'in "Avrupa artık ABD'ye bel bağlamaktan vazgeçmeli"⁷ diyerek ABD nüfuzuna itirazını yükselttiği bir dönemde, ABD'nin Almanya'nın İncirlik'ten ayrılmasına engel olamadığı dikkate alındığında, İncirlik meselesini ABD'nin NATO içindeki otoritesini ve hegemonik gücünü yitirmesinin bir sonucu olarak görmek mümkündür. Ayrıca, Trump'ın seçim kampanyası esnasında NATO için "modası geçmiş bir kurum" dediği hatırlanırsa, Trump yönetiminin ABD hegemonyasındaki zayıflamaya karşı çıkmayacağını öngörmek de zor değildir.

Notlar

- ¹ Almanya parlamentosu 'soykırım tasarısı'nı onayladı, *BBC Türkçe*, 02.06.2016.
- ² Çavuşoğlu'ndan Almanya'nın İncirlik talebine ret, *DW Türkçe*, 30.05.2017.
- ³ Merkel İncirlik için son kez deneyecek, *DW Türkçe*, 30.05.2017.
- ⁴ Alman hükümeti içinde İncirlik krizi, *DW Türkçe*, 30.05.2017.
- ⁵ Almanya-ABD hattında İncirlik görüşmeleri, *DW Türkçe*, 02.06.2017.
- ⁶ Trump ve Merkel birbirine girdi, *Milliyet*, 30.05.2017.
- ⁷ Merkel: Avrupa sırtını ABD ve İngiltere'ye dayamaktan artık vazgeçmeli, *BBC Türkçe*, 29.05.2017.